

**NOOIT
MET TWEE**

numquam duo

JOHAN ROBESIN

**NOOIT
MET TWEE**

© 2023 Johan Robesin / Uitgeverij U2pi

Titel: Nooit met twee

Auteur: Johan Robesin

Ontwerp omslag: Marijke Robesin

Redactionele ondersteuning en

tekstopmaak: Marijke Robesin

Foto auteur achterzijde: Foto Wentzler, Terneuzen

Uitgeverij U2pi, Den Haag, www.uitgeveriju2pi.nl

Druk: JouwBoekdrukkerij.nl

ISBN 978 94 9329 996 2

NUR 320

*“Van alle tirannieën die de mensheid treffen,
is de tirannie van religie het ergste”*

Thomas Paine,
filosoof, liberaal en
revolutionair (1737-1809)

Mei 1953

In de bescheiden ontvangstkamer naast de hoofdingang van het zusterklooster vroeg een vriendelijke non me alvast plaats te nemen aan een rijk gedekte tafel. Rondom een vaas met verse bloemen lagen op gedecoreerde schalen, keurig in het gelid, gesneden bruin en wit brood, vleeswaren en kaas, aangevuld met diverse confituren in sierlijke potjes, fruit en een kan melk. Glimmend bestek naast twee ontbijtborden en verse koffie, geurend als een warm welkom. Wat kreeg ik opeens enorme trek!

“De pater komt zo”, zei de non me vrolijk aankijkend. “Het zal niet lang duren. Hoogstens een kwartiertje. Je mag straks samen met hem ontbijten. Ga maar vast zitten en neem een glas melk. Ik kom zo meteen nog even luisteren of alles naar wens is.”

Ik knikte verlegen maar bleef toch maar liever staan. De non fladderde weg.

Als elfjarige schooljongen was ik in een onduidelijke situatie als deze snel bang iets verkeerd te doen. Ik keek maar wat rond, beetje nerveus, handen op de rug. Aan de muren hingen op ongelijke hoogte ingelijste foto's. Allemaal nonnen in veel zwart en weinig wit, behalve één. Die was helemaal in het wit. Ze zal wel in een verland werken, vermoedde ik. Afrika of zo.

Net als de missionarissen, die droegen ook witte kleren,

terwijl de mensen daar toch zwart waren.

Vreemd eigenlijk. Deze witte non was misschien wel een hele bijzondere. Heilig of zoiets.

Zo vroeg in de morgen waren de gordijnen nog gesloten. In gedachten zag ik de kleine woning aan de overkant, links van de schoenmakerij. Mijn geboortehuis.

Als directe overburen waren de zusters Franciscanessen voor ons gezin een vertrouwd gegeven. De laatste maanden van 1944 brachten wij, tijdens hevige bombardementen, met elkaar door in de schuilkelders van het gesticht. Zusterhuis, bejaardenafdeling en ziekenhuis onder één dak.

Echt veilig waren die schuilkelders niet. Regelmatig waren er inslagen van granaten. De scherven vlogen alle kanten op. Je moest geluk hebben om niet geraakt te worden. Toen het weer eens flink bezig was, werd de jongste non door de overste aangewezen om een bejaarde vrouw van 90 jaar op te halen. Het nonnetje werd onderweg dodelijk getroffen door een granaat, terwijl de oude vrouw niets mankeerde. Zo waren er meer incidenten met noodlottige afloop.

Het moet zich hebben afgespeeld onder de plek waar ik nu wat verveeld op de pater stond te wachten. Waarom zou die me eigenlijk willen spreken? Geen idee. Raar dat hij het niet meteen na de mis verteld had. Ik nam toch maar een glas melk, pakte een stoel en droomde maar wat over de dingen die ik van de oorlog wist.

Veel was het niet. Er werd thuis en op school weinig over verteld.

Mijn vader en opa hadden tussendoor de beschietingen in de omgeving van Oostburg gesneuvelde paarden en koeien opgehaald voor de slacht, zodat er in de schuilkelders voor iedereen voldoende te eten was.

Een riskante onderneming, die door de zusters erg gewaardeerd werd. Niemand hoefde honger te lijden.

Amper twee jaar oud was ik natuurlijk nog veel te klein om te beseffen wat er allemaal gaande was. Het werd me pas verteld toen de laatste sporen van de oorlog waren uitgewist en het compleet verwoeste Oostburg uit z'n as herrees.

Alleen van de Canadese soldaten, die de straat binnen marcheerden, hangt er een vaag beeld in mijn herinnering. Angstig was ik onder de tafel gekropen voor het stampende geluid van hun zware schoenen.

Na de oorlog werd de band met de nonnen nog hechter. Mijn vader werkte aan het herstel van de oorlogsschade aan het gesticht en ik werd als misdienaar van de naburige Eligiuskerk regelmatig gevraagd voor missen en andere plechtigheden in de sfeervolle kapel van de nonnen. Meestal met lekker eten na afloop. Vooral met Kerstmis. Dan mocht ik na afloop plaatsnemen aan een weelderig aangeklede tafel vol luxe bestek, servies en voedsel. Zo iets had ik nog nooit gezien. Wat hier nu op tafel stond was ook niet mis maar toch niet te vergelijken met de Kerstdis.

Ik ging graag naar de nonnen, vooral toen ik gevraagd werd tekeningen te maken, waarmee ze de saaie gangen in het gebouw wat wilden opvrolijken. Zij betaalden me

er zoveel voor, dat ze er thuis aan twijfelden of het wel in orde was.

Vandaag had ik de vroegmis van zeven uur in de parochiekerk net achter de rug toen de koster mij vroeg er nog eentje bij de zusters te gaan doen. Een pater van de Salesianen van Don Bosco was daar te gast. Het bleek dat hij speciaal naar mij had gevraagd en me na de mis graag even wilde spreken.

Salesianen? Nooit van gehoord. En trouwens, hoe kende die man mij? Hopelijk duurde het niet te lang. Om negen uur begon de school. Als ik te laat was kon ik thuis op een flinke uitbrander rekenen.

Dat mijn ouders op de hoogte waren van de ontmoeting met de Salesiaan had ik absoluut niet meegekregen.

Nooit is me duidelijk geworden wat zich in alle geniep achter mijn jonge rug heeft afgespeeld.

Later kwam ik er wel achter dat de Salesiaan vaker in Oostburg was geweest en goede contacten had met de rector van het nonnenklooster, wiens broer ook bij de Salesianen was. Daar kon wel eens de sleutel liggen. Die rector kwam ook wel bij ons thuis.

Iedereen zweeg als het graf en dat zou zo blijven. Ik heb nu het sterke vermoeden, dat er al geruime tijd voordat ik op die bewuste pater zat te wachten, een plan was opgezet om mij uit Oostburg weg te halen voor een priesteropleiding ver van huis. Ons gezin had immers een stevig katholiek gehalte, ging trouw naar de kerk en zoonlief had de juiste achtergrond. Goed opgevoed in het spoor van Rome. Zeer verdienstelijk als misdienaar.

Braaf en godsvruchtig.

Mijn relatie met de nonnen had er ongetwijfeld toe bijgedragen dat de rector een goed woordje had gedaan bij ronselaar Dirksmeier. Het was een kleine man, in zwart pak met wit boord, die vinnig binnenstapte en mij een stevige aai over de bol gaf. Ik schrok en tuimelde bijna weer terug op m'n stoel nadat ik uit beleefdheid iets te snel was opgestaan.

Deze pater was verantwoordelijk voor het ronselen van potentiële priesterstudenten. Hij trok het hele jaar door Nederland om ouders te overtuigen van de ongeken- de studiemogelijkheden, die vaak buiten het seminarie niet beschikbaar waren voor hun kind.

Vroom misdienaar, goede schoolresultaten en een braaf, volgzaam karakter waren doorgaans een geschikt op- stapje voor een eerste gesprek.

Naar mij pas later duidelijk werd ging de rekrutering vaak gepaard met alle laakbare praktijken, waarvan de beroepsrongselaar zich toentertijd op geraffineerde wijze wist te bedienen. Soms was het meer overrompeling dan werving.

De eerwaarde Dirksmeier behoorde duidelijk tot de eer- ste categorie. Hij droeg met verve een masker van bemin- nelijkheid, waarmee hij de meeste ouders in minder dan geen tijd volledig wist in te pakken. Ongemerkt zette hij een stevige druk op zijn slachtoffers, daartoe aangezet door de onsmakelijke concurrentie van ronselaars van de vele andere kloosterorden in Nederland.

Zij profiteerden vrijwel allemaal van het naoorlogse idee,

dat kleinseminaries prima ontwikkelingskansen boden.

Voor de katholiek toch lang de enige scholen waar middelbaar onderwijs werd gegeven. In de periode vóór de voltooiing van de katholieke emancipatie gingen ouders er niet snel toe over om hun zoon, die aardig kon leren, naar een openbaar of neutraal gymnasium te sturen.

Meestal waren die er ook niet en toch zeker niet op het platteland. Het was dus haast vanzelfsprekend dat ouders, wanneer een pater ronselaar hen wist te overtuigen van de uitzonderlijke perspectieven, hun kind door zijn mooie woorden vrij gemakkelijk lieten aftroggelen.

Onderdanig, maar ook vervuld van een zekere trots dat zij en geen andere leden van de parochie gevraagd waren. Dat verhoogde als het ware hun status. Ik kan niet beoordelen of m'n ouders daar gevoelig voor waren. Ik geloof eerder dat zij de gestichtsrector, de nonnen en de nijvere ronselaar Dirksmeier, om wat voor reden dan ook, niet teleur wilden stellen en het gevoel hadden dat hun zoon waarachtig ook zelf naar het seminarie wilde om de rest van zijn leven in gewijde sferen door te brengen. Zij voelden zich in feite verplicht hem zijn 'roeping' te laten volgen zoals hij dat zelf verkoos. Zo leek het toch.

Nu ik ruim zeventig jaar later terugkijk op hetgeen ronselaar Dirksmeier teweegbracht in ons eenvoudige arbeidersgezin en hoe hij dat gezin pijnlijk wist te raken op z'n zwakste punt. Namelijk: onderworpenheid aan het arrogante, dominante kerkelijk gezag dat toen nog stevig in het zadel zat en volop in de gelegenheid was de slaafse volgelingen te dicteren en in te snoeren. Ik voel

mij nog steeds ontzettend boos om zoveel misleiding. Er had in elk geval binnen de beslotenheid van ons gezin meer gepraat moeten worden. We hadden er samen ongetwijfeld op een goede manier uit kunnen komen. Helaas, niets daarvan.

Wanneer ouders in die tijd al geen enkel besef hadden van hoe verdorven het kerkelijk instituut, met z'n stok achter de deur van hel en verdoemenis, al eeuwenlang opereerde, wil ik mij wat de hele gang van zaken betreft tot de volgende conclusie beperken: omringd door zwijgzaamheid mijn verdere leven gedoneerd worden aan een 'patersfabriek' die jaren later wereldwijd in opspraak zou komen wegens seksueel wangedrag.

In mijn grenzeloze naïviteit en een aangepaard geloof in de zegeningen van het priesterschap vond ik het maar wat stoer dit avontuur aan te gaan, hoe tragisch ook. Misschien wel missionaris worden bij de zwartjes in Afrika. Wie weet. Daar zou heel Oostburg van opkijken. Uiteindelijk was deze droom mijn eigen keuze. Dom? De tijd zou het leren.

Hadden mijn ouders of ikzelf dan moeten weigeren om in te gaan op Dirksmeiers gecamoufleerde verlokkingen? Een realistisch antwoord op deze vraag is moeilijk meer te geven en ik wil er ook geen slag naar slaan. Het was een totaal andere tijd. Een andere moraal. Maar de glibberigheid van deze ronselaar had zeker afgestraft moeten worden. Geholpen door verstandige mensen. Helaas waren die nergens te vinden, ook op mijn lagere school niet.

Iedereen vond het maar wát geweldig dat ik voor pater ging studeren. Al valt natuurlijk moeilijk in te schatten hoe het zou zijn gelopen als de benadering van Dirksmeier een heel andere was geweest.

Zodanig wellicht, dat mijn ouders in een open, gezonde samenspraak met de man tot de conclusie waren gekomen dat ik te jong was om voor een seminarie te kiezen en voorlopig gewoon thuis moest blijven. In dat geval zou ik na de lagere school beslist niet verder geraakt zijn dan de ambachtsschool en had mijn werkzame leven zich zeer waarschijnlijk op een bouwsteiger afgespeeld.

Het verhaal heeft dus ook een positieve kant. Van de opleiding zelf heb ik nog steeds profijt. Weliswaar niet in religieuze zin. Die sprookjeswereld heb ik, ten koste van veel gemoedsrust, op den duur volledig achter me kunnen laten. Het geloof als instituut werd voor mij een fundamenteel gevaar voor de wereld. Een oorlogsdreiging.

Dankzij de nodige steun van de vrouw waarmee ik in 1967 in het huwelijksbootje stapte, kon ik uiteindelijk een vette punt achter het hele circus zetten. Zij opende mijn ogen. Wat bleef is louter afkeer.

De Salesiaan schrok toen ik mijn hoofd gepikeerd wegdraaide. Ik hield niet van dit plakkerig gedoe. Een aai over mijn kop en wat voor één! Mijn haar stond vast recht overeind. Dat had hij niet te doen. Gewoon een hand geven was meer dan genoeg. Dit begon echt niet prettig.

“Sorry hoor. Wees maar niet bang, ik bedoel het goed. Kom, we gaan gezellig aan tafel.”

Hij duwde me terug op m'n stoel. Zó ruw dat ik wankelde. Meteen keerde hij zich tot de non, die met hem was meegekomen.

"Zuster, u kunt de koffie inschenken. Deze jongeman lust vast wel een boterham."

Zij gunde mij een geruststellende glimlach en deed volgzzaam wat haar werd opgedragen. Ook dat vond ik raar.

Waarom moest zij de koffie inschenken? Konden wij dat niet zelf? Dat deden we thuis toch ook? Na een eerste hap van zijn boterham met kaas startte Dirksmeier met een salvo vleierende opmerkingen.

"Ik heb vanmorgen in de kapel gemerkt dat je een uitstekende misdienaar bent. Erg oplettend. Op school gaat het meer dan goed hoorde ik van de rector hier. Hij mag je graag. De zusters trouwens ook."

Met mes en vork eten was ik niet gewend. Ik loerde met half dicht geknepen ogen hoe hij dat deed, probeerde het ook, maar met weinig succes. De stukken brood schoten van mijn bord. Ik schaamde me. De pater schoot in de lach. Ik schaamde me nog meer. Mijn hoofd gloeide. Een akelig gevoel van verlegenheid maakte zich van mij meester.

"Geeft niks hoor. Doe maar rustig aan. Hoeft echt niet met mes en vork. Dat leer je nog wel."

"Hoe bedoelt u, dat leer je nog wel?" vroeg ik schuchter.

"Nou, ik ga er graag van uit dat je bij ons komt."

"Bij ons? Wie zijn dat, ons?"

"Ja, bij ons. De paters Salesianen op de Veluwe. Kom even naast me staan, dan laat ik je wat foto's zien."

Het is daar werkelijk prachtig.”

Ik nam nog gauw een slok melk, wipte van mijn stoel en liep naar de andere kant van de tafel, waar Dirksmeier zijn bord opzij schoof om plaats te maken voor wat foto's, kranten en losse papieren. Ergens las ik 'Salesiaans Nieuws'.

Ik moest op m'n tenen staan en een beetje over de tafel buigen om alles goed te kunnen bekijken. Tegelijkertijd voelde ik een kneep in mijn rechter bil. Ik verstarde. Nog een kneep. In de andere bil. Wat was dit? Ik deinsde terug, maar zijn hand was sneller, nu bij m'n wang, weer een kneep, best pijnlijk. Ik kon geen woord uitbrengen. Als hij maar niet dacht dat ik dit prettig vond. Ik maakte een afwerend gebaar, wilde weglopen maar durfde niet. Hij beantwoordde mijn afhoudende reactie met een verwonderd lachje. Zijn handen in de lucht alsof hij een zegening wilde uitspreken.

“Rustig, rustig”, zei hij flemend op bijna fluisterton.

“Je moet niet zo gauw schrikken. Ik vind je gewoon aardig en hoop dat we snel vrienden kunnen worden. Ga maar weer zitten, eet nog wat. Je ziet, er is ook fruit. Intussen vertel ik je wat over de Salesianen. Daarna gaan we even gezellig met elkaar praten. Dan leg ik je uit waarom ik hier ben. Speciaal voor jou. Geloof me, ik heb het allerbeste met je voor.”

Na deze mededeling, die in ieder geval al iets bloot gaf van zijn intenties, pakte hij het witte servet en poetste nogal overdreven zijn lippen af.

Ik ging weer tegenover hem zitten, nam een appel uit de

fruitschaal en stak die stiekem in mijn zak, terwijl hij de uitgestalde foto's bij elkaar veegde en terug in z'n blinkend zwarte tas deed. Die stond dicht tegen zijn stoelpoten, misschien bang dat iemand ermee vandoor zou gaan. Daarna keek hij op, toonde nog een gemaakt lachje en trakteerde me vervolgens op een relaas over de Salesianen van Den Bosco en het Salesiaans Vormingshuis te Ugchelen.

“Gaat het nog lang duren?” vroeg ik bedeesd. “Ik moet naar school.”

“Ik heb geregeld dat je deze keer wat later mag komen.”

“Dat kan niet. We hebben vanmorgen proefwerk aardrijkskunde.”

“Vergeet dat maar even. Je kunt het best missen.”

“Hoe zit het dan met thuis? Wat moet ik tegen mijn moeder zeggen?”

“Geen zorg, je moeder is op de hoogte.”

Ik voelde me doodongelukkig en wist geen woord meer uit te brengen. Ronselaar Dirksmeier pakte de koffiekant, schonk z'n kopje bedachtzaam in en stak van wal.

Ik had er absoluut geen zin in maar raakte meteen geboeid toen hij vertelde wie de stichter van de Salesianen was en wat die allemaal tot stand had gebracht. Enorm veel. Aan zijn gelaatstrekken bespeurde ik dat hij vat op me kreeg.

Zijn uitleg kan ik na al die jaren onmogelijk letterlijk citeren. Inhoudelijk kwam het in grote lijnen op het volgende neer: de orde van de Salesianen is gesticht door John Melchior Bosco. Geboren in het Italiaanse dorpje

Castelnuovo in 1815. Hij groeide op in een periode, dat de nationalisten in heftig verzet kwamen tegen de overheersing van kerk en staat. Het ging er hard aan toe. Gelijkzeitig dreef de opkomende industrie de arme bevolking naar de steden en misbruikte vooral de kinderen als goedkope werkkrachten in fabrieken en op bouwprojecten.

Ondanks de toenemende weerstand tegen de paus in Rome koos Bosco ervoor om voor priester te gaan studeren. Omdat zijn ouders er het geld niet voor hadden betaalde hij alle kosten zelf met allerlei klusjes zoals timmerwerk, schoenenreparatie, koken, bakken, serveren en bijlessen geven. Hij voltooide zijn studies met glans en werd in 1841 tot priester gewijd. Hij heette vanaf toen Don Bosco.

In de negentiende eeuw was het priesterschap intussen een soort vrij beroep geworden. Priesters kregen niet langer een taak toebedeeld, maar moesten er zelf één zoeken; het werden als het ware vrije ondernemers.

Ook Don Giovanni Bosco moest zelf kiezen voor een 'carrière'. Zodra de jonge priester in Turijn al die kinderen zag in bouwputten, in fabrieken, op straat of in de gevangenis, wist hij wat hem te doen stond.

Hij wilde zich honderd procent dienstbaar gaan maken voor de verkommerde straatjeugd: de jongens waar niemand voor zorgde, de jonge gastarbeiders, bouwvakkers van soms nog geen tien jaar oud uit Lombardije.

Vastberaden liet hij zich door niets of niemand tegenhouden. Bosco startte zijn jeugdwerk met een soort zon-

dagschool, die hij 'Oratorium Frans van Sales' noemde. Vervolgens stichtte hij een huis voor zwerfjeugd, een avondschoon, een internaat, dagopleidingen, werkplaatsen, drukkerij, een kleinseminarie, een eigen kerk en nog veel meer. Zijn werk, dat op grote schaal een buitengewoon bezielend effect had, breidde zich in een legendarisch tempo uit naar Frankrijk, het Vlaamse België en Nederland. Om te beginnen in Limburg.

Sinds de openstelling op 29 juli 1942 genoot menig Nederlands hemelbestormer zijn opleiding in Huize Don Rua, een gedoneerde luxe villa in de bossen bij Ugchelen/Apeldoorn. Don Rua was ooit de rechterhand van Don Bosco.

Om toegelaten te worden moest de kandidaat 'deugdzzaam en talentvol' zijn. Je kwam er niet zomaar over de drempel. Al gauw was sprake van een nijpend ruimte-tekort.

Dankzij de steun van een aantal Utrechtse industriëlen kon al in 1943 worden begonnen met het optrekken van een aantal bijgebouwen. De 'patersfabriek', zoals het internaat door de omgeving werd genoemd, floreerde.

Mede dankzij de vele 'weldoeners' (donateurs) die jongens, waarvan de ouders de financiële middelen niet hadden, toch konden laten studeren bij de Salesianen.

Tien jaar later zou ronselaar Dirksmeier mij daar afleveren. Omringd door bossen, in een enclave die volkomen van de buitenwereld was afgesneden, waardoor je geen enkel besef had van wat zich daar afspeelde. Geen radio, geen krant. Niets. Maar dat vertelde de pater niet.